

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
με έμφαση στις γνωστικές
λειτουργίες**

Θεματική Ενότητα 5:

**Σχολές σκέψης στην
ψυχολογία: ΙΙΙ**

Θεματική Ενότητα 5:

- **Στόχοι:** Η εισαγωγή των φοιτητών στην ψυχολογική προσέγγιση της Σχολής του Wurzburg, της Μορφολογικής ψυχολογίας (ψυχολογίας Gestalt) και στη θεωρία του Piaget.
- **Λέξεις κλειδιά:** Ψυχολογία Gestalt, Ενορατική μάθηση, Γνωστική ανάπτυξη, Σχήμα.

Η έρευνα των «ανώτερων νοητικών λειτουργιών»

- Francis Galton (1822-1911)
(Νοερές εικόνες-1879)

- Herman Ebbinghaus
(1850-1909)
(Μελέτη της μνήμης-1885)

- «Σχολή του Wurzburg»:
  - O. Kulpe (1862-1915),
  - K. Marbe,
  - H. Watt,
  - N. Ach
  - (Σκέψη χωρίς εικόνες,
Προσδιοριστική τάση)

Francis Galton (1822-1911)

- Το 1879 ερεύνησε τις νοερές εικόνες μέσω ερωτηματολογίου. Βρήκε ότι οι γυναίκες και τα παιδιά χρησιμοποιούν πολλές και λεπτομερείς εικόνες, κατά την ανάπτυξη σκηνών της καθημερινής ζωής, ενώ οι επιστήμονες δεν τις χρησιμοποιούν (Μάνιου-Βακάλη, 1986).
- Το 1884, μέσω του βιβλίου του *Κληρονομημένη Μεγαλοφυΐα* (*Hereditary Genius*), ο Galton εισάγει το ζήτημα της ευγονικής (ως θεωρίας για τη νοημοσύνη αλλά και ως πολιτικής κίνησης) (Hayes, 2011).

Σχολή του Wurzburg

- Ο Γερμανός Oswald Kulpe (1862-1915), όντας μαθητής του Wundt, ηγήθηκε μια ομάδας φοιτητών που θέλησαν να διαφοροποιηθούν σε ορισμένες από τις απόψεις του δασκάλου τους. Το 1894 έγινε καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Wurzburg και μέσα σε δύο χρόνια ίδρυσε εκεί πειραματικό εργαστήριο που έγινε εξίσου γνωστό με αυτό της Λειψίας.
- Συνέλαβε την ιδέα της έρευνας/μελέτης της σκέψης με πειραματικό τρόπο, ενώ ο Wundt υποστήριζε ότι η μελέτη των "ανώτερων νοητικών λειτουργιών" ήταν αδύνατη με την πειραματική μέθοδο.

Σχολή του Wurzburg

- Η ομάδα, της οποίας ηγήθηκε ο Oswald Kulpe, έγινε γνωστή ως “Σχολή του Wurzburg” και η συμβολή της στην ψυχολογία έγκειται στο ότι πρότεινε:
  - 1) τη σκέψη χωρίς εικόνες, και
  - 2) την προσδιοριστική τάση (Μάνιου-Βακάλη, 1986).
- Η “Προσδιοριστική Τάση” είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε κυρίως από τους μορφολογικούς ψυχολόγους για να αναφερθεί στα είδη των νοερών τάσεων, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν τη λύση προβλημάτων προκαλώντας μια ακαμψία στη σκέψη, κάτι που αποκλείει την αντίληψη εναλλακτικών στρατηγικών ή λύσεων (Hayes, 2011).

ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΗ ΤΆΣΗ ΛΌΓΩ:

- Προσδοκιών
- Οδηγιών
- Πλαισίου αναφοράς
- Αμοιβής και Τιμωρίας
- Κινήτρων και Συναισθημάτων
- Αξιών και Στάσεων
- Εμπειριών
- Ατομικών διαφορών
- Πολιτισμικού περιβάλλοντος

Τάσεις της Ευρωπαϊκής Ψυχολογίας vs. Συμπεριφορισμού

- Μορφολογική Ψυχολογία
(ή Ψυχολογία της Gestalt)
  - M. Wertheimer (1880-1943),
  - K. Koffka (1886-1941),
  - W. Kohler (1897-1967)
  - (Αντίληψη, Σκέψη,
Ενορατική μάθηση)

- Jean Piaget
(Θεωρία Γνωστικής
Ανάπτυξης-1952)

Μορφολογική Ψυχολογία ή Ψυχολογία της Gestalt

- Αναπτύχθηκε στη Γερμανία και έγινε γνωστή από τη γερμανική λέξη "Gestalt" (μορφή, πλήρης μονάδα).
- Ήταν ουσιαστικά μια αντίδραση τόσο προς το δομισμό όσο και προς το συμπεριφορισμό.
- Οι μορφολογικοί ψυχολόγοι πίστευαν ότι ο τρόπος με τον οποίο αποκτούμε μια στιγμιαία σύλληψη για τη φύση ενός προβλήματος (ενόραση) ή αντιλαμβανόμαστε αντικείμενα δεν μπορεί να κατανοηθεί και να ερμηνευθεί με όρους συνειρμών του τύπου "Ερέθισμα-Αντίδραση" (E-A).
- Πίστευαν, επίσης, ότι η συνολική εμπειρία (το όλο) είναι κάτι περισσότερο από το σύνολο των μερών της (Hayes, 2011. Βοσνιάδου, 2001).

Μορφολογική Ψυχολογία ή Ψυχολογία της Gestalt

- Οι μορφολογικοί ψυχολόγοι διαμόρφωσαν ένα υπόβαθρο για την εμφάνιση των λεγόμενων ανθρωπιστικών θεωριών στην ψυχολογία.
- Ασχολήθηκαν επίσης ιδιαίτερα με τις λειτουργίες της αντίληψης, της μάθησης αλλά και της σκέψης.

Wolfgang Kohler (1897-1967)

- Είναι ιδιαίτερα γνωστός για τα πειράματά του με χιμπατζήδες στα οποία έδειχνε, σε αντίθεση με τα πειράματα του Thorndike, ότι η λύση ενός προβλήματος μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας ξαφνικής ενόρασης και όχι μιας μακράς πορείας δοκιμών και λαθών ή ακόμη και ενισχύσεων (Βοσνιάδου, 2001).
- Θεωρούσε ότι, εκτός από τα ανθρώπινα όντα, ενόραση μπορούν να επιδείξουν και τα ζώα.
- Προκειμένου να λυθεί ένα πρόβλημα μέσω της ενόρασης, θα πρέπει προηγουμένως, είτε ο άνθρωπος είτε το ζώο, να δει τη σχέση μεταξύ των ποικίλων μερών του προβλήματος και να τα αναδιοργανώσει, να κάνει δηλαδή νοερή αναδόμηση της κατάστασης (Banyard & Hayes, 1999. Μάνιου-Βακάλη, 1986).

Διαχωρισμός μορφής-βάθους (φόντου)

- Ένα αντικείμενο ή ένα μέρος του οπτικού πεδίου αναγνωρίζεται ως η μορφή (κεντρικό αντικείμενο), ενώ
- το υπόλοιπο οπτικό πεδίο είναι μικρότερης σημασίας και αποτελεί το φόντο.
- Οι νόμοι της αντιληπτικής οργάνωσης επιτρέπουν το διαχωρισμό μορφής-φόντου.

Διαχωρισμός μορφής-βάθους (φόντου)

- 1) Η μορφή φαίνεται να έχει
φόρμα ή σχήμα, ενώ το
φόντο δεν έχει φόρμα.
- 2) Η μορφή γίνεται αντιληπτή
σα να είναι μπροστά από το
φόντο.
- 3) Το περίγραμμα που
ξεχωρίζει τη μορφή από το
φόντο βλέπεται (γίνεται
αντιληπτό) σαν να ανήκει
στη μορφή.

Περιορισμοί της προσέγγισης της μορφολογικής ψυχολογίας για την αντιληπτική οργάνωση

1. Μελετήθηκαν κυρίως τεχνητές μορφές. Οι μετέπειτα ερευνητικές αποδείξεις είναι ανάμεικτες όσον αφορά την εφαρμογή των ευρημάτων τους σε πιο ρεαλιστικές μορφές.
2. Υποστηρίχθηκε ότι οι διάφοροι νόμοι οπτικής ομαδοποίησης επενεργούν πολύ νωρίς στην οπτική επεξεργασία. Ωστόσο, αυτό δε συμβαίνει πάντα: π.χ. βρέθηκε να προηγείται η αντίληψη βάθους και μετά να ακολουθεί η ομαδοποίηση με βάση την αρχή της εγγύτητας.

Περιορισμοί της προσέγγισης της μορφολογικής ψυχολογίας για την αντιληπτική οργάνωση

- Οι μορφολογικοί:

3. δεν εστίασαν αρκετά στις πολυπλοκότητες (στις ατομικές διαφορές) που προκύπτουν όταν διαφορετικοί νόμοι ομαδοποίησης βρίσκονται σε σύγκρουση.

4. Είχαν περισσότερο την τάση να αναγνωρίζουν τα προβλήματα, αντί να τα λύνουν.

Jean Piaget (1896-1980)

- Ελβετός βιολόγος (γενετικός επιστημολόγος)
- Διερεύνησε την αναπτυσσόμενη νοημοσύνη των παιδιών και πρότεινε μια θεωρία τεσσάρων σταδίων για τη γνωστική ανάπτυξη, η οποία άσκησε τεράστια επιρροή στις εκπαιδευτικές θεωρίες και πρακτικές.

Νοημοσύνη: μια μορφή οργάνωσης

- Κατά τον Piaget, κληρονομούμε μια μέθοδο νοητικής λειτουργίας που μας δίνει τη δυνατότητα να ανταποκρινόμαστε στο περιβάλλον μας σχηματίζοντας γνωστικές δομές, δηλαδή σχήματα.
- Ως δομές, επομένως, θεωρεί ο Piaget τις οργανωτικές ιδιότητες της νοημοσύνης.

Έννοιες-κλειδιά στη Θεωρία του Piaget

- Λειτουργικές σταθερές:
  - 1) Προσαρμογή, και
  - 2) Οργάνωση

- Προσαρμογή:
  - 1) Αφομοίωση,
  - 2) Συμμόρφωση (Τροποποίηση ή Αναπροσαρμογή),
  - 3) Εξισορρόπηση

- (Γνωστικές) Δομές-Σχήματα

Τα 4 στάδια γνωστικής ανάπτυξης κατά τον Piaget

- Γνωστική ανάπτυξη σημαίνει το πέρασμα από τέσσερα στάδια ή περιόδους:
  - **Αισθησιοκινητικό** (γέννηση - 18 ή 24 μήνες)
  - **Προλογικό** (2 - 7 ετών)
  - **Συγκεκριμένο λογικό** (7 - 11 ετών)
  - **Τυπικό λογικό** (άνω των 11 ετών)

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τον Piaget

- Αισθησιοκινητική περίοδος: (0-2 ετών)
  - Απουσία γλώσσας μέχρι τους τελευταίους μήνες της περιόδου
  - Προετοιμασία για την εμφάνιση και την ανάπτυξη της γλώσσας κατά το επόμενο στάδιο

- Προλογική περίοδος: (2-7 ετών)
  - Εγωκεντρικός λόγος (επανάληψη, μονόλογος, συλλογικός μονόλογος)
  - Κοινωνικοποιημένος λόγος

- Συγκεκριμένη Λογική Σκέψη: (7-11 ετών)
  - Απαρχές της γλωσσικής κατανόησης
  - Κατανόηση συνδεόμενη με συγκεκριμένα αντικείμενα

- Τυπική Λογική Σκέψη: (άνω των 11 ετών)
  - Γλώσσα απελευθερωμένη από το συγκεκριμένο
  - Γλωσσική ικανότητα για την έκφραση του πιθανού

Οι 4 επιδράσεις που διευκολύνουν το πέρασμα των σταδίων γνωστικής ανάπτυξης κατά τον Piaget

- **Η ωρίμανση, δηλαδή η φυσική ανάπτυξη, ειδικά του μυϊκού και του νευρικού συστήματος**
- **Η εμπειρία, και συγκεκριμένα δύο τύποι εμπειριών:**
  - 1) η ενέργεια επάνω στα αντικείμενα προκειμένου να μάθουμε κάτι για αυτά, π.χ. η σύγκριση του βάρους δύο αντικειμένων, και**
  - 2) η μάθηση που αποκτούμε μέσα από την απλή χρήση των αντικειμένων**
- **Οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, και**
- **Η εξισορρόπηση**

Σημεία κριτικής στη θεωρία του Piaget

- Η θεωρία του Piaget έχει δεχτεί επικρίσεις
  - ως προς τις έννοιες:
    - 1) της «γενετικής επιστημολογίας», και
    - 2) της μείωσης του εγωκεντρισμού,
  - ως προς το μικρό αριθμό των παιδιών που συμμετείχαν στις έρευνες, και
  - ως προς την άποψη ότι η γνωστική ανάπτυξη ακολουθεί μια παρόμοια ομαλή πορεία σε όλα τα άτομα.

- Δεν έχει δεχτεί επικρίσεις για τις έννοιες:
  - 1) του σχήματος,
  - 2) της αφομοίωσης, και
  - 3) της συμμόρφωσης (τροποποίησης ή αναπροσαρμογής).